

Nr 51.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående upphörande av ett staden Karlstad beviljat privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro över Klarälvens västra älvgren vid nämnda stad; given Stockholms slott den 5 mars 1915.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för sin del besluta,

att den genom hertig Karls den 15 mars 1584 för staden Karlstad utfärdade privilegiebrev nämnda stad tillförsäkrade frihet från viss andel i byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande den så kallade västra bron i Karlstad och därmed den på nämnda privilegiebrev grundade förpliktelse för jordägare inom Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härader att bygga och underhålla bron till samma andel skall upphöra den 1 april 1916, dock under villkor att bemälda brohållningsskyldiga jordägare samtidigt till staden överlämna hälften av Karlstads västra brobyggnadskassa för lantintressenter, därvid i fråga om beräkningen av stadens hälft skall läggas till grund det belopp, vartill kassan vid innevarande års slut enligt årets bokslut uppgår, utan andra avdrag än för nödiga reparationer och förvaltningskostnader.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Johan Beck-Friis.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis anförde.

Uti det av hertig Karl såsom hertig av Värmland den 15 mars 1584 för staden Karlstad utfärdade privilegiebrev har förordnats, bland annat, »att två broer, med menige mans tillhielp uti heele Vermeland, skole byggias och läggias ut öfver elfven vid Carlstad, then ena östan öfver elfven och then andra västan, och hvart Sysslet tager sin broo att byggia, och seda the en gång bygde äro, skall staden en brolått tilläggias, then the alltijd, såväl som landet theras brodeel, skole hålla färdige och vid macht».

Vidare innehöll privilegiebrevet förbehåll, att privilegierna skulle kunna förändras, förmeras och förbättras, om så behov gjordes och tillfälle gaves samt det syntes nyttigt, men icke förminskas.

På grund av förstnämnda bestämmelse har den av trä uppförda,

numera helt inom Karlstad belägna bron över Klarälvens västra älvgrän underhållits till elva tolfte delar av jordägarna i Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härader samt till en tolfte del av Karlstads stad.

Sedan under förra århundradet fråga uppkommit om brons ombyggnad, hölls den 14 december 1841 sammanträde inför Kungl. Maj:ts befälningshavande med de brobyggnadsskyldiga. Därvid väcktes förslag om åvägabringande av insamling för bildande av en fond till den sålunda ifrågasatta brobyggnaden, och de brobyggnadsskyldiga beslöt, att från och med år 1842 skulle för nämnda ändamål årligen under fyra år av varje mantal i ovannämnda fyra härader uttaxeras visst belopp. Genom dessa uttaxeringar inflöt en summa av 24,193 riksdaler 25 skillingar 5 runstycken banko. Vid sammanträde den 17 december 1846 inför Kungl. Maj:ts befälningshavande hemställde landsbygdens ombud, att staden Karlstad måtte i likhet med landsbygden tillskjuta det belopp, varmed staden vore pliktig deltaga i brobyggnaden, och förklarade därvid stadens ombud, att staden, då brobyggnaden komme att företagas, ville tillskjuta en tolfte del av hela den från häraderna influtna summan med därå upplupna räntor.

Den sålunda ifrågasatta brobyggnaden kom emellertid icke till stånd. De insamlade medlen med därå upplupna räntor handhas, under benämning Karlstads västra brobyggnadskassa för lantintressenter, av en direktion, utsedd av ombud för förenämnda härader och benämnd Karlstads västra brobyggnadsdirektion. Enligt av Kungl. Maj:ts befälningshavande i länet den 30 december 1872 för denna direktion fastställt reglemente skall direktionen jämväl för sina kommittenter — de brobyggnadsskyldiga häraderna — hava uppsikt å samt underhålla och vårda bron. Kostnaderna för brons underhåll hava, förutom en tolfte del, som årligen tillskjutits av Karlstad, bestritts ur nämnda fond, beträffande vilken i reglementet anföres, att den insamlats för ändamål av brons byggande, underhåll och vård samt vad därmed äger sammanhang.

Frågan om underhålls- och nybyggnadsskyldigheten beträffande ifrågavarande bro, som numera icke befinner sig i fullgott skick, har under de senare åren varit föremål för tvist mellan häraderna och staden, i det häraderna sökt få skyldigheten överflyttad på staden ensam, under det från stadens sida gjorts gällande, att häraderna fortfarande skulle till elva tolfte delar deltaga i nämnda skyldighet.

Sålunda anhöllo under år 1905 ombud från häradernas samtliga kommuner, att Kungl. Maj:t måtte besluta, att skyldighet att deltaga i underhållet av bron icke vidare skulle åligga de därtill dittills underhållsskyldiga inom ifrågavarande fyra härader, utan att sagda skyldig-

het genast skulle helt och hållet övertagas av staden Karlstad. Denna ansökning blev emellertid återkallad, innan Kungl. Maj:t företagit ärendet till prövning.

Sedermera anhöll drätselkammaren i Karlstad, jämlikt stadsfullmäktiges uppdrag, hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, att enär bron befunde sig i ett så bristfälligt skick, att den behövde ombyggas, Kungl. Maj:ts befallningshavande måtte förplikta de väghållningsskyldiga i häraderna att i stället för den nu befintliga bron och på samma plats som denna snarast möjligt uppföra ny brobyggnad.

Genom utslag den 31 december 1912 biföll Kungl. Maj:ts befallningshavande på det sätt stadens talan, att de väghållningsskyldiga i nämnda härad förpliktades att jämte Karlstads stad omedelbarligen låta vidtaga erforderliga åtgärder för avhjälpan av bristfälligheterna å bron, och skulle kostnaderna därför gäldas till en tolfedel av Karlstads stad och till elva tolfedelar av häraderna. Utslaget överklagades av såväl drätselkammaren som de väghållningsskyldiga i häraderna. Detta besvärsmål har ännu ej företagits till avgörande.

Emellertid har den 11 augusti 1913 mellan drätselkammaren och representanter för de väghållningsskyldiga inom häraderna träffats överenskommelse av beskaffenhet att undanröja i nu berörda avseende förefintliga tvistigheter.

Denna överenskommelse är av följande lydelse:

»Mellan undertecknade, drätselkammaren i Karlstad, å ena, samt Chr. Storjohann, såsom representant för väghållningsskyldiga inom Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härad, å andra sidan, är följande överenskommelse träffad.

1:o)

Staden Karlstad övertager ensam för framtiden all byggnads- och underhållsskyldighet av Karlstads västra bro och befriar ovan uppgivna härad från dem nu åliggande skyldighet att till elva tolfedelar bygga och underhålla samma bro mot det att till staden med äganderätt överlämnas hälften av den så kallade »Karlstads Vestra Brobyggnadskassa för landtintressenter», vilken kassa förvaltas av en särskild direktion.

2:o)

Det åligger staden Karlstad och de brobyggnadsskyldiga häraderna att gemensamt ingå till Konungen med underdånig begäran, att Konungen måtte till riksdagen göra framställning om samt även för egen del be-

sluta, att den genom hertig Carls, sedermera Konung Carl nionde, den 15 mars 1584 för staden Karlstad utfärdade privilegiebrev staden tillförsäkrade frihet från viss andel i byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande västra bron i Karlstad och den på nämnda privilegiebrev grundade förpliktelsen för Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härad att bygga och underhålla bron till samma del skall på grund av denna överenskommelse och med däri stadgade villkor upphöra.

3:o)

Den staden enligt mom. 1:o) här ovan tillkommande hälft av brokassan överlämnas till staden den 1 april, som infaller näst efter utgången av det år, under vilket beslut, som i mom. 2:o) avses, blivit av Konung och riksdag meddelat, och skall vid beräkningen av stadens hälft gälla det belopp, vartill kassans behållning enligt nästföregående års bokslut uppgår, utan andra avdrag än för nödiga reparationer och förvaltningskostnader.

4:o)

Från och med den dag, staden får mottaga förberörda del av brokassan, övertager staden all byggnads- och underhållsskyldighet av bron, och äro häradena därför icke pliktiga att därefter vidtaga några åtgärder för brons nybyggnad, underhåll eller reparation eller att försätta densamma i annat skick än den då befinnes.

5:o)

Så snart detta avtal blivit av vederbörande godkänt, skola såväl staden som väghållningsdistrikten hos Kungl. Maj:t begära, att det Kungl. Maj:ts prövning underställda, av staden väckta mål angående ålägganden för häradena att uppföra en ny bro över Klarälvens västra gren vid Karlstad — i vilket mål Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län meddelat utslag den 31 december 1912 — måtte få vila, tills frågan om privilegiets upphävande på grundvalen av denna överenskommelse blivit avgjord.

Varder privilegiet upphävt, skola de besvär, som staden och häradena var för sig anfört emot Kungl. Maj:ts befallningshavandes förberörda utslag, genast återkallas.

6:o)

Denna överenskommelse, som icke på något sätt får lända till prejudice vid bedömande av frågan om skyldighet för häradena att

bidraga till brons byggande och underhåll, gäller endast under förutsättning, att stadsfullmäktige i Karlstad, vägstämmorna i Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härad samt dessa härads kommunalstämmor godkänna densamma innan den 1 nästkommande januari.»

Överenskommelsen har undertecknats dels å drätselkammarens i Karlstad vägnar av Valdemar Vendel dels ock av Storjohann jämte fyra andra personer, vilka å vägstämmor i nyssberörda fyra härader erhållit bemyndigande att å resp. vägstämmas vägnar ingå i underhandlingar och träffa förlikning med vederbörande myndigheter i Karlstad i nu förevarande avseende. Därefter hava samma personer erhållit enahanda bemyndigande vid kommunalstämmor med innehavare av i mantal satt jord inom häradernas samtliga kommuner samt av stadsfullmäktige i Arvika. Överenskommelsen har vidare tillstyrkts av brobyggnadsdirektionen och godkänts av stadsfullmäktige i Karlstad. Allt detta skedde före utgången av år 1913.

Med återopande härav hava nu i en den 11 februari 1914 dagtecknad skrift stadsfullmäktiges i Karlstad ordförande för staden Karlstad samt, jämlikt vederbörligen erhållna bemyndiganden, ombud för Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härader, under anförande, att enär häradernas skyldighet att delta i underhåll och nybyggnad av Karlstads västra bro vore grundad på förenämnda för Karlstad utfärdade privilegiebrev, det för häradernas befriande från denna skyldighet och stadens övertagande därav torde vara nödigt, att stadens privilegier härutinnan i vederbörlig ordning upphävdes, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen göra framställning samt även för egen del besluta, att den staden genom privilegiebrevet tillförsäkrade frihet från viss andel i byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande bron och den på privilegiebrevet grundade förpliktelsen för Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härader att bygga och underhålla bron till samma del skulle på grund av återopade överenskommelsen med däri stadgade villkor upphöra.

I utlåtande den 23 april 1914 över denna framställning har Kungl. Maj:ts befallningshavande, såvitt nu är i fråga, anført, att Kungl. Maj:ts befallningshavande icke funnit anledning frångå sin förut uttalade mening, att byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande merberörda bro skäligen borde överflyttas å staden allena, därvid dock Kungl. Maj:ts befallningshavande fortfarande hölle före, att sådan skyldighet icke borde inträda för staden, förr än bron av nuvarande byggnadsskyldiga försatts i fullgott skick eller staden berättigats förfoga över den kassa, som, ökad genom tillkomna räntemedel, ursprungligen bildats genom samman-

skott från hemmanen inom förenämnda härader i ändamål att uppföra en ny bro.

Genom den numera mellan staden, å ena, och de byggnadsskyldiga lantintressenterna, å andra sidan, träffade överenskommelsen i angelägenheten hade emellertid saken kommit i ett förändrat läge. Redan i utlåtande den 31 december 1906 hade Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit önskvärdheten ur trafiksynpunkt, att den nuvarande föråldrade västra bron snarast möjligt ersattes av en ny tidsenlig bro, och att detta bäst främjades därigenom, att staden sattes i tillfälle att ensam utföra och ombesörja en för staden och trafiken lämplig brobyggnad. Från denna synpunkt måste det ock anses ändamålsenligt, att för sådan ny brobyggnad icke vållades ytterligare uppskov genom tvister mellan staden och de brobyggnadsskyldiga lantintressenterna om sättet och villkoren för upphöruadet av de senares ifrågakomna brobyggnadsskyldighet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande funne sig för den skull böra förorda bifall till den i ärendet gjorda framställningen, jämväl i vad avsåge de enligt förut omförmälda överenskommelse träffade villkor för upphöruadet av privilegiet.

Kammarkollegiet har i utlåtande den 5 maj 1914 jämväl tillstyrkt bifall till framställningen.

I utlåtande den 11 juli 1914 har justitiekanslersämbetet anfört, att av privilegieurkunden framginge, att ifrågavande privilegium tillagts staden för befordrande av ett allmänt intresse, utan att staden därför åtagit sig några motsvarande förpliktelser, ävensom att privilegiet utgjordes av befrielse från ett allmänt besvär, brobyggnadsskyldighet, vadan privilegiet fölle, icke inom privaträttens, utan inom den offentliga rättens område. Vid sådant förhållande funnes, enligt vedertagen statsrättslig grundsats, intet hinder för statsmakterna att i vederbörlig ordning upphäva ett privilegium av dylikt slag. Enär detta privilegium, såsom berörande väghållningsbesväret, fölle inom området för den allmänna civillagstiftningen, borde upphävandet av privilegiet, på sätt i ärendet ifrågasatts och i liknande fall jämväl skett, äga rum i den ordning 87 § regeringsformen föreskreve.

Justitiekanslersämbetet funne därför intet rättsligt hinder möta att förorda bifall till den ifrågasatta anordningen, om vilken samtliga vederbörande rättsägare vore ense. Ej heller syntes något vara att erinra mot att vederbörande härader till staden med äganderätt överlämnade hälften av den för bron eftersyn, underhåll och vård samlade kassan.

Departement-
schefen.

Enligt införskaffad uppgift utgjorde brobyggnadskassans behållning vid utgången av år 1914 97,945 kronor 15 öre.

Såsom av justitiekanslersämbetet anförts, synes något rättsligt hinder ej möta mot bifall till den enligt förevarande framställning ifrågasatta anordningen, vilken för övrigt synes vara av beskaffenhet att böra godkännas. För upphävande av ifrågavarande privilegium för staden Karlstad fordras emellertid riksdagens medgivande. Jag vill i detta hänseende erinra, att framställningar i liknande ärenden förut avlåtits till riksdagen, nämligen år 1905 beträffande Långebro vid Kristianstad och år 1909 angående Karlstads östra bro, vilka framställningar bifallits av riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att för sin del besluta,

att den genom hertig Karls den 15 mars 1584 för staden Karlstad utfärdade privilegiebrev nämnda stad tillförsäkrade frihet från viss andel i byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande den så kallade västra bron i Karlstad och därmed den på nämnda privilegiebrev grundade förpliktelse för jordägare inom Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härader att bygga och underhålla bron till samma andel skall upphöra den 1 april 1916, dock under villkor att bemälda brohållningsskyldiga jordägare samtidigt till staden överlämna hälften av Karlstads västra brobyggnadskassa för lantintressenter, därvid i fråga om beräkningen av stadens hälft skall läggas till grund det belopp, vartill kassan vid innevarande års slut enligt årets bokslut uppgår, utan andra avdrag än för nödiga reparationer och förvaltningskostnader.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet skulle avlätas till riksdagen av den lydelse, bilaga — till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Curt Rohtlieb.